

Z kroniki Instytutu Zachodniego

UROCZYSTOŚCI 35-LECIA INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Uroczystości jubileuszowe 35-lecia Instytutu Zachodniego odbyły się dnia 15 marca 1980 r. w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich w Poznaniu.

Otwarcia uroczystości dokonał prezes Kuratorium Instytutu, prof. dr Marian Wojciechowski, witając przybyłych gości, członków oraz pracowników Instytutu. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele władz politycznych i administracyjnych: Jerzy Zasada — członek KC PZPR, I sekretarz KW PZPR w Poznaniu; Józef Świtaj — sekretarz KW PZPR, przewodniczący Rady Narodowej miasta Poznania; Władysław Śleboda — prezydent miasta Poznania, Romuald Zysnarski — wicewojewoda poznański, Janusz Osica — starszy inspektor Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR, Zygmunt Starczewski — kierownik Wojewódzkiego Ośrodka Pracy Ideowo-Wychowawczej KW PZPR w Kaliszu, Włodzimierz Gierłowski — wicedyrektor Departamentu Prasy, Współpracy Kulturalnej i Naukowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Władze PAN i kierownictwo instytucji naukowych reprezentowali: prof. dr Władysław Markiewicz — sekretarz Wydziału I PAN; dr Marian Walczak — dyrektor generalny PAN; prof. dr Czesław Madajczyk — dyrektor Instytutu Historii PAN, doc. dr hab. Jerzy Sułek — wicedyrektor PISM, prof. dr Henryk Lesiński — rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie, prof. dr Adam Łopatka — dyrektor Instytutu Państwa i Prawa PAN.

Następnie głos zabrał prof. dr Antoni Czubiński — dyrektor Instytutu Zachodniego, który przedstawił 35-letnią działalność IZ. Instytut Zachodni powstał — stwierdził mówca — w oparciu o doświadczenia kilku pokoleń uczonych, działaczy społecznych i politycznych. Twórcy Instytutu nawiązywali bowiem do dorobku walczącego z germanizacją Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, do osiągnięć poznańskiego ośrodka naukowego okresu międzywojennego oraz bezpośrednich dokonań konspiracyjnych w dobie okupacji hitlerowskiej. Z doświadczeń tych zrodziła się tzw. polska myśl zachodnia. W pierwszych latach swej działalności Instytut Zachodni inicjował przede wszystkim badania nad dziejami Niemiec, wschodnią ekspansją Niemiec, zagospodarowaniem Ziemi Odrzańskich oraz problematyką granicy na Odrze i Nysie. W działalności IZ można wyróżnić kilka wyraźnych faz rozwoju. Najbardziej dynamiczny rozwój placówka przejawiała w latach 1945 - 1949, opierając się w swej działalności na wzorcach z okresu międzywojennego. W 1949 r., w związku z powstaniem dwóch państw niemieckich, Instytut Zachodni podjął nowe zadanie przedstawienia genezy i rozwoju NRD oraz RFN. W latach 1955/1956 opracowano nową koncepcję programową działania IZ. Według uchwalonego w 1956 r. programu, praca Instytutu skupiała się wokół trzech głównych problemów. Po pierwsze, IZ zajął się badaniem procesu zagospodarowania i integracji Ziemi Zachodnich, po drugie — zadaniem Instytutu było badanie i informowanie o sytuacji międzynarodowej, po trzecie — Instytut śledził i analizował odradzanie się rewizjonizmu i militarizmu w RFN we właściwym kontekście historycznym.

Prof. A. Czubiński omówił następnie działalność naukową i wydawniczą IZ w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, zwracając szczególną uwagę na zwrot, jaki dokonał się po 1970 r. Podkreślił, że IZ spełnia znaczną rolę w życiu naukowym w Polsce. W końcowej części swego przemówienia nakreślił plany i zamierzenia Instytutu.

Z kolei odczytano list przewodniczącego Rady Państwa, prof. dra Henryka Jabłońskiego. Przesyłając członkom i pracownikom IZ serdeczne pozdrowienia, przewodniczący Rady Państwa napisał:

„Ogólnonarodowa ranga prac Instytutu wynika z doświadczeń całej historii naszego narodu. Wyniki prac badawczych, popularyzatorskich, nawiązywane przezeń kontakty spełniły pokładane w nich nadzieje służąc dobrze polityce kraju, który osiã wszystkich swych poczynań międzynarodowych uczynił sprawę utrwalenia pokoju i rozwoju dobrosąsiedzkich stosunków na naszym kontynencie”.

Następnie głos zabrał prof. dr W. Markiewicz, który przekazał serdeczne gratulacje z okazji jubileuszu i życzenia dalszych sukcesów i osiągnięć od prof. dra Andrzeja Werblana — członka Biura Politycznego i sekretarza KC PZPR, oraz prof. dra Witolda Nowackiego — prezesa PAN. O randze i wysokim prestiżu IZ świadczy, podkreślił prof. W. Markiewicz, gotowość powierzenia Instytutowi koordynacji tzw. problemu węzłowego w zakresie badań niemcoznawczych. Będzie to nowy etap w rozwoju tej placówki.

Następnie dyr. W. Gierłowski odczytał list ministra spraw zagranicznych — Emila Wojtaszka. Minister podkreślił, iż historia i dokonania Polski Ludowej wyznaczały program prac IZ — pozostawał on w ścisłym związku z polską polityką zagraniczną. W centrum zainteresowań Instytutu znajdowały się zawsze problemy o istotnym znaczeniu dla stosunków Polski z jej zachodnimi sąsiadami.

Kolejnym mówcą był prof. dr G. Labuda — prezes Oddziału PAN w Poznaniu. Stwierdził on, że w IZ działały trzy pokolenia. Pierwsze pokolenie założycieli przekazywało elementarne wiadomości o Ziemiach Zachodnich, następne pokolenie miało już ułatwione zadanie — mogło kształtować samowiedzę tych ludzi, którzy zagospodarowywali obszary nad Odrã i Bałtykiem. Rok 1970 był szczytowym osiągnięciem tego procesu, gdy sprawdziły się wysiłki dwóch pokoleń; potwierdzono nienaruszalność polskiej granicy zachodniej. Trzecie pokolenie, korszycząc z kapitału wiedzy i samowiedzy politycznej, może szukać zastosowania wypracowanych zasad w celu kształtowania przyszłości. Cechã znamionã IZ — powiedział prof. G. Labuda — jest umiejętność skupiania i mobilizowania rzeszy pracowników naukowych wokół określonych celów.

Okolicznościowe gratulacje z okazji 35-lecia Instytutu przesłali: Józef Czyrek — podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych; J. Iwanow — radca ambasady ZSRR w Polsce; Andrzej Borkowski — sekretarz KW PZPR w Koninie; Mieczysław Hebda — sekretarz KW PZPR w Zielonej Górze; prof. dr Henryk Batowski; doc. dr Stanisław Potocki — dyrektor Instytutu Bałtyckiego; prof. dr Paweł Rybicki; doc. dr hab. Jerzy Sulek w imieniu Dyrekcji Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych; prof. dr Antoni Wrzosek — Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego; prof. dr Sylwester Zawadzki — redaktor naczelny „Państwa i Prawa”, członek-korespondent PAN; Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie.

Z kolei Z. Starczewski odczytał list Zbigniewa Bieńka — sekretarza KW PZPR w Kaliszu, w którym to liście wysoko oceniono współpracę Instytutu z organizacją partyjnã w Kaliszu.

Następnym punktem programu była dekoracja zasłużonych członków i pracowników Instytutu Zachodniego odznaczeniami państwowymi i lokalnymi. Odznaczenia otrzymali:

Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski: doc. dr Antoni Władysław Walczak, prof. dr Marian Wojciechowski;

Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski: doc. dr hab. Lech Janicki,

doc. dr hab. Jerzy Kozeński, mgr Lidia Paszkiewicz, mgr Maria Pejda, mgr Władysław Tomaszewski;

Złoty Krzyż Zasługi: mgr Zbigniew Kulak, doc. dr hab. Jerzy Marczewski, ob. Stanisław Roth;

Srebrny Krzyż Zasługi: dr Hanka Dmochowska, dr Zbigniew Mazur, dr Leszek Weres, dr Anna Wolff-Powęska;

Medal Komisji Edukacji Narodowej: prof. dr Jerzy Krasuski, mgr Zbigniew Kulak, prof. dr Karol Marian Pospieszalski, doc. dr hab. Janusz Sobczak;

Odznakę Honorową „Za zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego”: mgr Teresa Otto, mgr Wanda Pierzchlewicz, mgr Władysław Tomaszewski;

Odznakę Honorową Miasta Poznania: mgr Monika Dziarnowska, doc. dr hab. Lech Janicki, mgr Monika Kowalewicz, ob. Kazimiera Piechowiak, ob. Janina Szymańska, dr Tadeusz Wróblewski, dr Roman Ziolecki;

Odznakę „Za Zasługi dla Województwa Kaliskiego”: prof. dr Antoni Czubiński, prof. dr Władysław Markiewicz, mgr Lidia Paszkiewicz, doc. dr hab. Edward Serwański, dr Marian Walczak.

Ponadto przedstawiciel ośrodka szczecińskiego, rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie, doc. dr hab. H. Lesiński przekazał Instytutowi Zachodniemu odznakę honorową Gryfa Pomorskiego wraz z serdecznymi życzeniami z okazji jubileuszu oraz podziękowaniami za współpracę i pomoc.

W imieniu odznaczonych zabrała głos mgr Lidia Paszkiewicz, która stwierdziła m. in., że indywidualne odznaczenia świadczą o wysokiej ocenie działalności Instytutu przez władze państwowe. Podkreśliła także, iż odznaczenia te zobowiązują do dalszej rzetelnej pracy.

Zebrani mieli okazję zwiedzenia wystawy, na której zgromadzono unikalne egzemplarze publikacji IZ, wydawnictwa książkowe oraz komplet zeszytów „Przeglądu Zachodniego”.

WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Dnia 15 marca 1980 r. w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich w Poznaniu odbyło się Jubileuszowe Walne Zebranie Członków Instytutu Zachodniego. Porządek zebrania był następujący:

1. Zagajenie.
2. Przyjęcie protokołu Walnego Zebrania z dnia 29 marca 1979 r.
3. Sprawozdanie Kuratorium, Rady Naukowej i Dyrekcji z działalności za rok 1979.
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
5. Dyskusja nad sprawozdaniami.
6. Powzięcie uchwały o udzieleniu Dyrekcji IZ absolutorium za działalność w okresie sprawozdawczym.
7. Wybór członków Komisji Rewizyjnej.
8. Powołanie nowych członków IZ.
9. Wolne wnioski.

Zebranie otworzył o godz. 12⁰⁰ prezes Kuratorium IZ, prof. dr Marian Wojciechowski, który przedstawił porządek obrad, proponując przesunięcie punktu drugiego na miejsce przedostatnie porządku obrad. Umożliwiono by dzięki temu szersze zapoznanie się z protokołem z Walnego Zebrania, które odbyło się 29 marca

1979 r. Proponowaną zmianę w programie zebrani przyjęli jednogłośnie. Na sekretarzy zebrania powołano mgr Jolanę Koprućką i mgr Romualdę Zwierzycką.

2. Sprawozdanie Kuratorium, Rady Naukowej i Dyrekcji IZ z działalności naukowej, wydawniczej i organizacyjnej za rok 1979 zostało ogłoszone w formie osobnej broszury i udostępnione członkom Instytutu przed Walnym Zebraniem, dlatego też postanowiono nie odczytywać sprawozdań.

Komentarz do opublikowanych sprawozdań wygłosił prof. Antoni Czubiński. Dyrektor IZ ustosunkował się najpierw do propozycji zgłoszonych na poprzednim Walnym Zebraniu, dotyczących zacieśnienia kontaktów z członkami IZ, wydawania specjalnego biuletynu informacyjnego o działalności i pracach członków IZ, połączenia dwóch czasopism wydawanych przez IZ: „Polish Western Affairs” oraz „La Pologne et les Affaires Occidentales”. Mówca poruszył również problemy aktywizacji wydawniczej IZ, sytuacji finansowej Instytutu. Prof. A. Czubiński poinformował także zebranych o podjętych przez Dyрекcję IZ staraniach celem kreowania specjalnego problemu węzłowego, którego koordynatorem byłby Instytut Zachodni.

3. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za rok 1979 przedstawił prof. dr Józef Boroń. Komisja przeprowadziła dokładną analizę dokumentacji finansowej i zapoznała się z całokształtem prac Instytutu. Szczegółowo zbadała sprawy finansowe, bazę materialną oraz działalność podstawową placówki. Komisja Rewizyjna nie zgłosiła zastrzeżeń co do sposobu gospodarowania funduszami Instytutu. Podkreśliła fakt, iż w roku sprawozdawczym niemal w pełni zrealizowano założone wydatki w zakresie honorariów.

Analiza sytuacji materialnej potwierdziła słuszność przedstawionych wcześniej wniosków co do podjęcia starań o uzyskanie pomieszczeń w celu zapewnienia właściwych warunków magazynowania i zabezpieczenia rosnących zbiorów dokumentów i publikacji.

Komisja oceniła także działalność naukową i wydawniczą IZ. Podkreślono szczególnie bogate plany wydawnicze na rok 1980.

Uwzględniając przyjęty wcześniej podział działalności podstawowej Instytutu na dwa główne czyny, tj. na działalność publikacyjną i niepublikacyjną, Komisja stwierdziła, iż w ostatnim roku zaangażowanie w działalność niepublikacyjną, obejmującą m. in. uczestnictwo i organizowanie imprez naukowych w postaci konferencji, było stosunkowo znaczniejsze niż w działalności publikacyjnej. Zwiększyła się liczba zorganizowanych przez IZ konferencji naukowych. Nadal jednak aktualną pozostaje sprawa wzmoczenia wysiłków na rzecz zwiększenia potencjału i działalności publikacyjnej, która jest szczególnie ważna dla Instytutu. Komisja Rewizyjna zaznaczyła, że podniesiony na ubiegłorocznym Walnym Zebraniu wniosek dotyczący potrzeby wzmocnienia działalności publikacyjnej pozostaje również aktualny w przyszłej kadencji władz IZ. Podkreślono duże znaczenie zawartej w grudniu 1979 r. umowy z Towarzystwem Niemiecko-Polskim Republiki Federalnej Niemiec o współpracy.

Komisja Rewizyjna przedłożyła Walnemu Zebraniu propozycję, by drukowane roczne sprawozdania władz Instytutu rozszerzyć o kronikę ważniejszych wydarzeń, takich jak: uroczystości, wyróżnienia, wizyty delegacji; poza tym rejestrowane byłyby w nich zmiany w składzie członków Instytutu. Zaproponowano również, aby wspomniane sprawozdania były w całości opracowane analitycznie i zawierały dane porównawcze.

Na wniosek Komisji Rewizyjnej uczczono minutą ciszy pamięć zmarłego członka IZ, prof. dra Tadeusza Puchalskiego.

Na podstawie wnikliwej analizy całokształtu działalności IZ Komisja Rewizyjna przedłożyła Walnemu Zebraniu wnioszek o udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium z działalności w roku 1979.

4. W dyskusji nad sprawozdaniem pierwszy głos zabrał dr Franciszek Szymiczek, który poruszył sprawę składek członkowskich. Odpowiedzi udzielił prof. M. Wojciechowski zaznaczając, iż kwestia ta znalazła odbicie w sprawozdaniach władz Instytutu.

Kolejny mówca, dr K. Przesmycki, zwrócił uwagę na wnikliwą pracę Komisji Rewizyjnej, która w swym sprawozdaniu znacznie poszerzyła zalecenia wobec władz IZ. Dyskutant podkreślił wysoką rangę badań IZ na polu niemcoznawczym. W dalszej części swego wystąpienia K. Przesmycki omówił znaczenie badań niemcoznawczych dla przemysłowego ośrodka łódzkiego. W licznych bowiem publikacjach zachodni Niemiec przedstawia się fałszywy obraz procesów zachodzących w tym regionie w okresie międzywojennym. Mówca poinformował zebranych o organizowanej w Łodzi sesji z okazji 35-lecia zwycięstwa nad faszyzmem oraz 25-lecia podpisania Układu Warszawskiego.

5. Następnie przewodniczący poddał pod głosowanie wnioszek o udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium za działalność w okresie sprawozdawczym. Wniosek ten przyjęto jednomyślnie.

6. Prof. M. Wojciechowski odczytał proponowany skład Komisji Rewizyjnej: prof. dr Józef Boroń, doc. dr Ryszard Ławniczak, mgr Alfons Lehmann, doc. dr Marian Olszewski, dr Jan Prędko.

Propozycję tę przyjęto przy dwóch głosach wstrzymujących się.

8. Przewodniczący zebrania odczytał listę kandydatów na członków IZ: 1) dr Jan Barcz, 2) prof. dr Jan Baszkiewicz, 3) doc. dr Erhard Cziomer, 4) dr Lech Domeracki, 5) dr hab. Leszek Garlicki, 6) mgr Zdzisław Giżejowski, 7) prof. dr Stanisław Grodziski, 8) dr Krzysztof Jankowiak, 9) dr Tomasz Jasiński, 10) dr Stanisław Klys, 11) dr hab. Stefan Kaszyński, 12) dr Iwona May, 13) dr Iwona Kręzątek, 14) dr Hubert Kozłowski, 15) prof. dr Brygida Kürbisówna, 16) mgr Antoni Leśniewski, 17) dr Zbigniew Maciąg, 18) dr Przemysław Maćkowiak, 19) dr Marian Mroczo, 20) dr Ludwik Przymusiński, 21) dr Adam Daniel Rotfeld, 22) doc. dr Zofia Staszczak, 23) prof. dr Jerzy Stembrowicz, 24) mgr Zofia Tokarz, 25) prof. dr Marek Waldenberg, 26) prof. dr Tadeusz Walichnowski.

Ponadto prof. dr Karol Marian Pospieszalski zgłosił kandydaturę dra Andrzeja Ziętarskiego — wiceprzewodniczącego Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich. Przewodniczący zebrania wyjaśnił, iż propozycja ta zostanie poddana pod głosowanie na przyszłorocznym zebraniu po uprzednim przedłożeniu jej, zgodnie z wymaganą procedurą, Kuratorium. Listę 26 kandydatów przyjęto na członków IZ w głosowaniu *en bloc*.

8. Protokół Walnego Zebrania z dnia 29 marca 1979 r. przyjęto jednomyślnie.

10. Nie zgłoszono wolnych wniosków.

Walne Zebranie zamknął prof. dr M. Wojciechowski dziękując przedstawicielom władz za przybycie i udzielaną Instytutowi pomoc, a gościom i członkom za udział i uwagę.